

شناسایی مؤلفه‌های یک پایان‌نامه هدفمند در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بر اساس نظریه داده بنیاد

عادل زاهد بابلان: عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

مهدی معینی کیا: عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

عباس نقی زاده باقی: عضو هیأت علمی، گروه علوم پایه، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اردبیلی، اردبیل، ایران.

مژگان خان بابازاده قدیم*: معاون امور آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اردبیلی، ایران.

چکیده: پایان‌نامه‌ها از منابع اطلاعاتی با ارزش هستند، که به دلیل ماهیت و ویژگی خاصی که دارند، نقش مهمی در پیکره دانش ایفا می‌کنند و همه ساله مقدار زیادی از امکانات مالی دولت و بخش قابل توجهی از نیرو و وقت اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها صرف آن می‌شود. هدف این پژوهش شناسایی مؤلفه‌های یک پایان‌نامه هدفمند در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بود.

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی است، که با استفاده از روش نظریه داده بنیاد انجام شد. جامعه آماری تعداد ۶۰ نفر، متشکل از کلیه معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بودند، که با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند، گردآوری اطلاعات در نفر ۳۸ به اشباع رسید. لذا همین تعداد به عنوان مشارکت‌کنندگان در پژوهش انتخاب شدند. داده‌ها به وسیله پرسشنامه باز پاسخ گردآوری شد. برای به دست آوردن اعتبار و روایی داده‌ها از روش مرور خبرگان غیر شرکت‌کننده در پژوهش استفاده شد. داده‌ها به روش تحلیل محتوا بررسی شدند.

از تحلیل پاسخ‌ها، ۲۰۴ کد به دست آمد، که در داخل ۵۳ شناسه (مفاهیم) قرار داده شد. شناسه‌های به دست آمده نیز در قالب ۲۳ مفهوم اصلی جای گرفتند که ۳ مقوله‌ی عمده (مؤلفه‌های ورودی پایان‌نامه، مؤلفه‌های فرآیندی پایان‌نامه و مؤلفه‌های خروجی پایان‌نامه) از آنها استخراج گردید و از ترکیب و تجزیه و تحلیل مفاهیم اولیه و مقوله‌ها، پایان‌نامه هدفمند به عنوان مقوله هسته‌ای انتخاب شد. در نهایت طبق رویکرد سیستماتیک نظریه داده بنیاد و با توجه به شرایط علی، شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر راهبردهایی تدوین و مدل نهایی بر اساس آن ارائه گردید و در نهایت نتیجه‌گیری شد که با نگرش سیستمی به پایان‌نامه و توجه توأمان به عوامل ورودی، فرآیندی و خروجی می‌توان به پایان‌نامه‌های هدفمند در دانشگاه‌های علوم پزشکی دست یافت.

واژگان کلیدی: پایان‌نامه، علوم پزشکی، نظریه داده بنیاد، نگرش سیستمی، هدفمندسازی.

***نویسنده‌ی مسئول:** دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی دانشگاه محقق اردبیلی و معاون امور آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی اردبیلی، ایران.

Email: m.khanbabazade@arums.ac.ir

مقدمه

برای یادگیری روش تحقیق و مهارت‌های تحلیل انتقادی مقالات چاپ شده را برای دانشجویان فراهم می‌سازد (لاندگرین و هالوارسون، ۲۰۰۹).

همان‌گونه که ذکر شد، نگارش پایان‌نامه فرصت مناسبی است، تا دانشجو بتواند در طول دوره تحصیلی با چگونگی انجام تحقیق آشنا شود. سالانه فارغ‌التحصیلی هزاران دانشجو در مقاطع مختلف تحصیلی هر کدام مشروط به دفاع از پایان‌نامه است.

به عبارت دیگر پایان‌نامه آخرین بخش دوره‌های تحصیلی تکمیلی از جمله دوره‌های کارشناسی ارشد و پزشکی است که طی آن دانشجو مؤظف است، در یکی از زمینه‌های رشته‌های تحصیلی خود به انجام کار تحقیقی بپردازد و نتایج آن را به صورت پایان‌نامه، مطابق با آئین‌نامه‌های موجود ارائه نماید. از طرف دیگر پایان‌نامه به نوعی شناسنامه علمی محقق است که هرگز قابل تعویض یا تصحیح نمی‌باشد. به علاوه هرگز ابطال نیز نمی‌شود، بنابراین ارائه صحیح، استاندارد و مدون پایان‌نامه به عنوان گزارش یک پژوهش از اهمیت فراوانی برخوردار است. پایان‌نامه‌ها به عنوان یکی از منابع اطلاعاتی در زمره فعالیت‌های پژوهشی است که دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا موظف به تدوین آن هستند (خائمی و همکاران، ۱۳۹۰).

مطالعه درباره کیفیت پایان‌نامه‌ها و پروژه‌ها برای سیستم آموزش دانشگاهی اهمیت زیادی دارد، چون می‌تواند به بالا بردن کیفیت پایان‌نامه‌ها کمک کند (ریگوجو و همکاران، ۲۰۰۴). سبک نوشتن پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های مختلف یکسان نیست و در دانشگاه‌های کشور انواع بسیار متنوعی از آئین نگارش پایان‌نامه مورد استفاده قرار می‌گیرد (میرصمدی و همکاران، ۱۳۷۸). از همین رو، تاکنون در کشور ما مطالعات متنوعی بر روی پایان‌نامه‌های دانشجویان رشته‌های مختلف به عمل آمده است که در بیشتر آنها به ارزشیابی شیوه نگارش پایان‌نامه‌ها و یا روش‌های تحقیق به کارگرفته شده پرداخته شده است.

در مطالعه‌ای که روی پایان‌نامه‌های ۱۴ دانشگاه ایران در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۱۳۷۰ و ۱۳۷۸-۱۳۷۷ به عمل آمده، مشخص شده است که امتیاز پایان‌نامه‌ها،

توجه به امر تحقیق و پژوهش، از عوامل اصلی شکوفایی علمی و تکنولوژیک هر جامعه به شمار می‌آید. وضعیت کشورهای پیشرفته این حقیقت را آشکار می‌سازد که دانش و فن تنها از راه آموزش به دست نمی‌آید بلکه پیشرفت این کشورها مدیون تحقیق و پژوهش است (وحید دستجردی و همکاران، ۱۳۹۱).

نگارش پایان‌نامه به عنوان یکی از مهمترین واحدهای درسی در برنامه ریزی درسی دانشجویان علوم پزشکی با هدف توسعه تحقیق و پژوهش محسوب می‌شود (نی اینیمین و همکاران، ۲۰۰۷). به عبارت دیگر پایان‌نامه‌های دانشجویی یکی از ابزارهای تحقیقاتی هستند که هدف آنها افزایش قدرت اعتماد به نفس و پرورش قدرت ابداع و ابتکار در راستای خودکفایی کشور و حصول اطمینان نسبی دانشگاه به آشنایی دانش‌آموختگان با روش‌های پیشرفته تحقیق و آخرین دستاوردهای علمی است. بنابراین لازم است دانشجو در یکی از جنبه‌های رشته تحصیلی خود به انجام کار تحقیقاتی بپردازد و نتایج آن را ارائه دهد (برقی و همکاران، ۱۳۹۰). در واقع پایان‌نامه‌ها از منابع اطلاعاتی با ارزش هستند که به دلیل ماهیت و ویژگی خاصی که دارند، نقش مهمی در پیکره دانش ایفا می‌کنند و همه ساله مقدار زیادی از امکانات مالی دولت و بخش قابل توجهی از نیرو و وقت اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها صرف آن می‌شود. از این منظر پایان‌نامه‌های ارائه شده می‌تواند به عنوان منبعی اساسی در بهبود وضعیت سلامت جامعه نیز در نظر گرفته شوند (رضاخانی و همکاران، ۱۳۹۰). سالانه تعداد زیادی تحقیقات در قالب‌های مختلف انجام می‌شود، که نتایج اکثر آنها بیگانی می‌شود. در هر سال بالغ بر ۱۰۰ مجله در گروه پزشکی در کشور ما چندین هزار مقاله را چاپ و منتشر می‌کنند (کلاهی، ۱۳۸۲).

علاوه بر موارد ذکر شده پایان‌نامه در حقیقت در ارزیابی دانشجویان از خود درباره توانایی‌های ذهنی، مهارت‌های تجربی و بالینی و همچنین میزان بلوغ علمی و منطقی آنان تأثیرگذار بوده و هم مسیری

مواردی از جمله مشکلات در زمینه سرپرستی پایان نامه‌ها عنوان شده است.

نتایج مطالعه‌ای در کانادا مهمترین موانع شرکت نمودن در پروژه‌های مربوط به پایان‌نامه را از دیدگاه دانشجویان زمان دسترسی به اساتید راهنما، آموزش روش تحقیق و عدم دریافت بازخورد مناسب از تکالیفشان بیان نمودند (سیمس و همکاران، ۲۰۱۰) و یچین (۲۰۰۹) عوامل مرتبط با عملکرد پژوهشی را در دانشگاه های تایلند بررسی و استدلال کرد که عوامل محیطی، سازمانی، فردی و حرفه ای، عوامل وابستگی اجتماعی و جمعیت شناختی با عملکرد پژوهشی در ارتباط می باشند. بر اساس مبانی نظری موجود در خصوص بهره‌وری سازمانی می توان عوامل عمده مرتبط با بهره‌وری پژوهشی دانشجویان را در چهار عامل اصلی محیطی، سازمانی، مدیریتی و عوامل مربوط به دانشجویان خلاصه کرد (ویلیامز، ۲۰۰۳). حاجینیکولا و سوتریو (۲۰۰۶)، و یچین و همکاران (۲۰۱۱) بهره‌وری پژوهشی را تعداد مقالات چاپ شده در یک دوره زمانی مشخص تعریف می کنند. از نظر آنان عوامل مؤثر بر کیفیت فعالیت‌های پژوهشی را نیز می توان با تعداد مقالات چاپ شده هر فرد در مجلات علمی اندازه گیری نمود. همچنین تعداد ارجاعات به کارهای علمی نیز یک عامل مهم ارزیابی کیفیت کار پژوهشی می باشد. طی این مطالعه برای هدفمند کردن موضوع پایان‌نامه‌ها و جهت دهی به آن‌ها اولویت سنجی پژوهشی توصیه شده است (حاجینیکولا و سوتریو، ۲۰۰۶؛ و یچین و همکاران، ۲۰۰۹؛ سیدین و باب الحوایجی، ۱۳۸۸).

همانگونه که مشاهده می شود هرکدام از محققان در رشته خاصی صرفاً به مطالعه قسمت‌هایی از فصول و یا شکل ظاهری و ساختار پایان‌نامه یا رساله پرداخته‌اند که اکثر این مطالعات مربوط به رشته کتابداری می باشد و مطالعه‌ی مشابهی در زمینه شناسایی مؤلفه‌های یک پایان‌نامه یافت نشد. بنابراین با جمع‌بندی موارد ذکر شده و علاقه و تجربیات پژوهشگران در حوزه اجرایی تحقیق و پژوهش از یک سو و تخصص علمی و دانشگاهی آنها پیرامون پایان‌نامه و رساله از سوی دیگر باعث ایجاد حساسیت نظری در ذهنشان در خصوص پایان‌نامه شد. با

از نظر ساختاری و محتوایی، در دو مقطع تحصیلی مورد نظر تغییر کرده است، ولی این تغییر در راستای محتوایی، بیشتر بوده است. در سال ۱۳۷۱-۱۳۷۰، ۸۲ درصد حجم پایان‌نامه‌ها را بررسی متون تشکیل می دادند که از بی محتواترین بخش‌های پایان‌نامه‌ها است، زیرا از ترجمه کتب قدیمی یا از خلاصه بانک‌های اطلاعاتی مدلاین استفاده می شد، بدون این که ارتباطی با موضوع داشته باشد یا از آن استفاده علمی شده باشد. در این بررسی، محققان نتیجه گرفتند، هر چند رعایت ساختار پایان‌نامه ضروری است، اما محتوای آن نیز دارای اهمیت است. میانه امتیاز پایان‌نامه‌ها از ۱۰۵ در سال ۱۳۷۱-۱۳۷۰ به ۲۸۸ در سال ۱۳۷۷-۱۳۷۸ افزایش نشان داده است (کلاهی، ۱۳۸۲). همچنین خلیلی در دانشگاه علوم پزشکی قزوین از ارزشیابی پایان‌نامه‌های دکتری دندانپزشکی نتیجه گرفته شد که در مجموع اکثر پایان‌نامه‌ها از نظر ساختاری و محتوایی شرایط مناسبی داشتند ولی بایستی دقت و توجه بیشتر در جزئیات نگارشی صورت گیرد (خلیلی و فلاح، ۱۳۸۳). در مطالعه دیگری بهادری و بنی اقبال (۱۳۹۳) میزان انطباق توصیفگرهای نمایه سازی و کلیدواژه‌های پایا نامه‌های رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران با اصطلاحنامه پزشکی فارسی و MESH را بررسی کردند و نتیجه گرفتند که میزان همخوانی در کلیدواژه‌های فارسی و کلید واژه های انگلیسی هر دو در سطح پایینی است. در مطالعه‌ای که دیوی (۲۰۰۳) بر روی پایان‌نامه‌های موفق و پایان‌نامه‌های ناتمام دانشجویان پزشکی در آلمان انجام داد، ۴۰ درصد موضوع پایان‌نامه‌ها بیشتر در زمین های آزمایشگاهی و ۲۶ درصد موارد را موضوعات بالینی تشکیل می داد بر اساس نتایج همین مطالعه مشکلات مرتبط با پایان‌نامه‌ها در زمینه طراحی و سرپرستی پایان‌نامه، مواردی مانند طرح روشن یک سؤال علمی، وجود برنامه کاملاً تعریف شده برای اجرای تحقیق و مشاوره آماری قبل از شروع کار عملی، از جمله کاستی‌های موجود در زمینه طراحی تحقیق بود. صرف وقت کافی برای پایان‌نامه، تلاش در جهت علاقمند ساختن دانشجو در زمینه تحقیقات و رعایت حجم کاری تعیین شده،

شد که تعداد این جامعه آماری ۶۰ نفر بود. سپس پرسشنامه پژوهش، حاوی ۲ سؤال باز پاسخ برای تعدادی از اعضای جامعه به صورت الکترونیکی ارسال شد. روند ارسال و تجزیه و تحلیل و جمع‌بندی نظرات به دست آمده از صاحب‌نظران پژوهش در نفر سی و هفتم (۳۸) به اشباع رسید. لذا از ادامه ارسال پرسشنامه به نفرات بعدی امتناع شد. جمع‌آوری اطلاعات از مهرماه ۱۳۹۴ آغاز و تا پایان دی ماه به طول انجامید.

از آنجایی که نظریه داده بنیاد در هنگام گردآوری داده‌ها محدودیتی برای خود قایل نیست و در این روش، پژوهشگر می‌تواند از منابع و فنون گوناگون برای گردآوری داده‌های پژوهش خود بهره‌گیرد بنابراین سعی شد در ادامه فرآیند نمونه‌گیری نظری، منابعی جستجو شود که بتوان سریع‌تر به نظریه دست یافت با توجه به اینکه نمونه‌ها ضرورتاً از افراد تشکیل نمی‌شوند و ادبیات تخصصی و نظری مربوط به یک حوزه نیز می‌تواند به مثابه، یادداشت‌های یک تحقیق میدانی، واحد داده‌ها و تحلیل تلقی شود (لقمان نیا و همکاران، ۱۳۹۲)، بنابراین کتاب‌ها و مقالات معتبر در حوزه پایان‌نامه و رساله و همچنین آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌های نگارش پایان‌نامه در دانشگاه‌های مختلف علوم پزشکی کشور نیز در دستور کار قرار گرفت تا داده‌های بیشتری جمع‌آوری شود. جهت تحلیل داده‌ها در این تحقیق از سه روش کدگذاری باز (Open coding)، کدگذاری محوری (Axial coding) و کدگذاری انتخابی (Selective coding) استفاده شده است (کوهن و همکاران، ۲۰۱۱).

ابتدا محتوی کلیه پرسشنامه‌ها پیاده‌سازی و سپس کدگذاری باز آنها انجام شد. بدین ترتیب که داده‌های جمع‌آوری شده در پرسشنامه‌ها روی کاغذ درج، سپس با تجزیه و تحلیل خط به خط و پاراگراف به پاراگراف نوشته‌های موجود کدهای باز ایجاد گردید، این کدها اقتباسی از نوشته‌ها و در برخی موارد عین خود نوشته بود. در مجموع ۲۰۴ کد باز از تجزیه و تحلیل ۳۸ پرسشنامه به دست آمد.

مراجعه به ادبیات حوزه تحقیق و پژوهش به ویژه پایان‌نامه دانشجویی مشاهده شد که مدلی جامع از مؤلفه‌های یک پایان‌نامه وجود ندارد. از این جا بود که موضوع و سؤالهای اصلی پژوهش در ذهن پژوهشگران شکل گرفت:

مؤلفه‌های اصلی یک پایان‌نامه در دانشگاه‌های علوم پزشکی کدامند؟
چه مدلی برای یک پایان‌نامه علوم پزشکی مناسب است؟

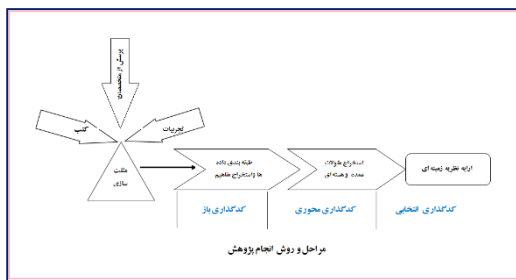
مواد و روش‌ها

روش این پژوهش نوع خاصی از پژوهش کیفی به نام نظریه داده بنیاد (Grounded Theory Method) است. نظریه داده بنیاد، هم‌ابزاری است برای ایجاد نظریه و هم تکنیکی است برای انجام پژوهش‌های کیفی. البته تعریف دقیقی از این روش وجود ندارد و لذا معمولاً برای آن طیفی از تعاریف بر مبنای واژه‌های تخصصی در منابع گوناگون ارائه شده است (کوربین و استرواس، ۲۰۱۴).

جامعه، نمونه و ابزار پژوهش جامعه آماری این پژوهش متشکل از کلیه معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی که در زمینه پژوهش و تحقیق صاحب‌نظر بودند به عنوان خبرگان در این مطالعه در نظر گرفته شدند.

در این پژوهش با توجه به کیفی بودن مطالعه (داده بنیاد) از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. با استفاده از نمونه‌گیری نظری، فرآیند جمع‌آوری داده برای تولید نظریه آغاز گردید به طوری که محققان هم‌زمان داده‌ها را جمع‌آوری، کدگذاری و تحلیل نمودند و به منظور بهبود نظریه خود تا هنگام ظهور آن، جمع‌آوری داده‌ها را ادامه دادند. داده‌های اولیه این تحقیق از منابع اصلی زیر به دست آمد:

به منظور شناسایی مؤلفه‌های یک پایان‌نامه علوم پزشکی، لازم بود به متخصصان و صاحب‌نظران این حوزه مراجعه شود و در طراحی مدل از نظرات آنها استفاده گردد. لذا ابتدا لیستی از صاحب‌نظران پژوهشی علوم پزشکی شامل معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور تهیه

نمودار ۱: مراحل و روش انجام پژوهش

جدول شماره ۱

مقره هسته ای	مقره فا	مفاهیم اصلی	تعدادشماره داده ها و مفاهیم
پایان نامه مفهومی	مقره های ورودی پایان نامه	دانشجو	ترکیب ۱۰ شماره و مفهوم
		استادان	ترکیب ۱۴ شماره و مفهوم
		استادان	۱۱ شماره و مفهوم
		سرمایه	۱۸ شماره و مفهوم
		تجزیه و تحلیل ارتباطات و اطلاعات	۱۰ شماره و مفهوم
	مقره های فرآیندی	انتخاب موضوع هدفمند و مصوب پروپوزال	۱۸ شماره و مفهوم
		فرآیند دفاع	۱۱ شماره و مفهوم
		انتقال مقاله	۱۰ شماره و مفهوم
		تجاری سازی یافته های تحقیقاتی	۱۰ شماره و مفهوم
		استادان دانش	۴ شماره و مفهوم
پایان نامه حرفه ای	مقره های حرفه ای	اصول نگارش علمی پایان نامه مناسب از نظر ساختاری	۱۸ شماره و مفهوم
		فصل اول پایان نامه	۱۹ شماره و مفهوم
		فصل دوم پایان نامه	۱۸ شماره و مفهوم
		فصل سوم پایان نامه	۸ شماره و مفهوم
		فصل سوم	۱۶ شماره و مفهوم
		فصل چهارم	۱۸ شماره و مفهوم
		فصل پنجم	۱۸ شماره و مفهوم
		چگونه خوب و مفید انگلیسی	۲ شماره و مفهوم
		ارتباطات	۱۶ شماره و مفهوم
		نورست منابع	۱۸ شماره و مفهوم
		ملاحظات اخلاقی	۱۶ شماره و مفهوم
		انتقال مقاله	۱۰ شماره و مفهوم
		تجاری سازی یافته های تحقیقاتی	۱۰ شماره و مفهوم
		استادان دانش	۴ شماره و مفهوم

یافته ها

(۱) مؤلفه های ورودی پایان نامه

عناصری که وارد سیستم می شوند و سبب تحرک سیستم می گردند به عنوان ورودی یا درونداد سیستم به شمار می آیند (رتوفی، ۱۳۸۱). به سحخی دیگر، مجموعه امکانات و منابع مورد نیاز برای اجرای یک فرآیند را درون داد یا ورودی سیستم می نامند. مفاهیم اصلی بدست آمده از کدگذاری محوری به شرح ذیل می باشند.

۱-۱) دانشجوی

محوری ترین عنصر در فرآیند تهیه پایان نامه دانشگاهی، دانشجوی است که مستقیماً با مسأله رو در رو است و فعالیت های فکری خلاق، وی را به انتخاب موضوع پژوهش هدایت می کند. انگیزه، علاقه، توان علمی، دقت، نظم، صداقت، امانتداری و پشتکار دانشجوی از عوامل مهم در توفیق وی در تهیه و نگارش مطلوب پایان نامه است.

و در گام بعدی، کدهای به دست آمده در کدگذاری باز بر اساس ۲۰۴ پدیده های کشف شده در داده ها مجموعاً در ۵۳ مفهوم دسته بندی شدند.

جدول شماره ۱ مفاهیم به دست آمده از کدگذاری باز را نشان می دهد. سپس در مرحله کدگذاری محوری، از میان کدهای به دست آمده از کدگذاری باز، آنهایی که به نظر رسید بیش از سایرین در مراحل بعدی به کار می آیند، انتخاب شدند. در واقع این مرحله پالایش دهنده، تفکیک کننده، انسجام دهنده و منظم کننده مفاهیم در کدگذاری باز است. این کار هم با مرتبط کردن مقوله ها با یکدیگر به هر نحو ممکن و هم با شکستن مقوله ها در واحدهای کنترل پذیرتر انجام گرفت. همچنین در این مرحله سعی شد به مفاهیم مشابه به دست آمده در کلیه سؤالات عنوانی داده شود. انتخاب نام مقولات بر اساس مفاهیم مشترک و مشابهی است که از کدگذاری باز بدست آمده است. یعنی عنوان یک مقوله پیوند دهنده و ارتباط دهنده مفهیمی است که با هم مرتبط یا مشابه اند.

در مرحله کدبندی انتخابی که همراه با بررسی دقیق داده ها و کدبندی دو مرحله قبلی بود پژوهشگران در عمق داده ها به تحلیل پرداخته و آنها را در قالب نظریه ای که همان نظریه زمینه ای و هدف اصلی پژوهش برای درک موقعیت بوده است (کریزول، ۲۰۱۲)، ارائه نمودند که در این فرآیند پس از تعیین مقوله محوری یا هسته، تحت عنوان پایان نامه هدفمند سایر مقولات حول مقوله محوری را در قالب مدل پارادایمی سیستماتیک استراوس و کربین ترسیم گردید. این مدل پارادایمی دارای سه بعد اصلی شامل شرایط، تعاملات و فرآیندها و پیامدها (Consequences) می باشد که بعد شرایط آن را می توان در قالب سه وجه شرایط علی، شرایط زمینه ای و شرایط مداخله گر یا مزاحم (کوریب و استرواس، ۲۰۱۴). به نمایش در آورد که در قسمت یافته ها به اختصار به توضیح هر کدام از جنبه های شرایط، تعاملات و پیامد خواهیم پرداخت. مراحل و روش انجام پژوهش را به طور خلاصه می توان در شکل ۱ مشاهده کرد:

در واقع مرکز ثقل و هسته اصلی هر نظام آموزش عالی، فراگیران (دانشجویان) آن هستند و تمام تلاش‌های بخش‌های مختلف دانشگاه به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار و عملکرد دانشجویان صورت می‌گیرد. دانشجویان به عنوان دروندادهای نظام دانشگاهی دارای ویژگی‌های ممتاز و با اهمیتی هستند. وضعیت آنها در هنگام ورود به دانشگاه، رفتارهای آموزشی آنان در حین تحصیل در دانشگاه و قابلیت‌های کسب شده آنان هنگام خروج از محیط آموزشی دانشگاه از مؤلفه‌های مهم و اساسی است. مهارت‌های ارتباطی، ظرفیت برای یادگیری رویه‌ها و مهارت‌های جدید، ظرفیت تصمیم‌گیری و حل مسأله، مهارت‌های تحلیل شرایط، قابلیت کاربرد دانش در زمینه خاص، قابلیت فعالیت گروهی، احساس اطمینان در تعهد راجع به مشکلات ناشناخته، کار با حداقل نظارت و توسعه قابلیت‌های طراحی، از جمله مهارت‌هایی هستند که در تجارب پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی مهم هستند (یمینی دوزی و مظفری، ۱۳۸۸). که صاحب‌نظران مطالعه حاضر نیز بر اساس داده‌های خام حاصل از کدگذاری باز به آن اذعان داشتند.

۱-۲) استاد راهنما

مقوله‌هایی که در این طبقه قرار گرفتند، بیشتر مربوط به ویژگی‌های علمی و آموزشی اساتید راهنما است. اصولاً، راهنمایی و مشاوره تحقیقات دانشجویی، پیچیده‌ترین مرحله آموزش است (امامی میبیدی و کمالی، ۱۳۸۷). اینکه استاد راهنما پژوهشگری توانا باشد، شرط لازم است، ولی کافی نیست. راهنمایی‌های ارزنده، هدایت و رهبری به موقع افکار و ذهنیات دانشجو، جهت دهنده اساس کار است و استاد راهنمای خبیره و توانمند می‌تواند به انسجام فکری دانشجو و آزاداندیشی وی کمک کند و او قدرت فکر کردن دانشجو را تقویت می‌کند، افکار او را سازمان می‌دهد

و با بحث و گفتگو، زمینه بروز افکار و ذهنیات دانشجو را فراهم می‌آورد. استاد راهنما می‌تواند خلاقیت را در دانشجو زنده کند و با ایجاد انگیزه، زمینه پیشرفت و بروز توانمندی‌های وی را فراهم آورد (دونالد و همکاران، ۱۹۹۵).

۱-۳) استاد مشاور

استاد مشاور یکی از اعضای گروه تحقیقاتی است که عمدتاً یاری‌دهنده و کامل‌کننده آن است. یکی از مواردی که در مورد استاد مشاور اهمیت دارد، این است که جو صمیمی بر او و استاد راهنما حاکم باشد و سفارش شده است که دانشجو درباره گزینش استاد مشاور، با استاد راهنما مشورت و هماهنگی‌های لازم را به عمل آورد (امامی میبیدی و کمالی، ۱۳۸۷).

۱-۴) سرمایه

یکی دیگر از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش وجود اعتبارات لازم در قالب بودجه‌های آموزشی و پژوهشی می‌باشد. وضعیت سرانه فضاها، آموزشی اعم از اتاق کار، کلاس درس، آزمایشگاه و نیز مبین وجود وضعیت مطلوب و قابل قبولی در دانشکده می‌باشد که نشانگر فراهم بودن زمینه مساعد برای تبلور دانش و تولید علم و توسعه شاخص‌های دانایی محور می‌باشد اصولاً با تأکید بر زیرساخت‌های آموزشی اعم از در اختیار داشتن اساتید مجرب و کافی و نیز تجهیزات و امکانات فیزیکی قابل قبول می‌توان از آموزش و نقش آن به عنوان مهم‌ترین و مؤثرترین ابزار جوامع برای مقابله با چالش‌های هزاره سوم یاد کرده و موانع مالی را مهم‌ترین مانع پژوهشی اعضای هیأت علمی بیان نمود (کریمیان و همکاران، ۱۳۹۰). بهی مهر و همکاران (۱۳۹۳) لوازم و شرایط لازم برای پژوهش و پژوهشگر را جزو عوامل مؤثر در پایان‌نامه-نویسی می‌دانند و از محدودیت‌هایی مانند منابع مالی، زمانی، فقدان همکاری سازمان‌ها و روال‌های طولانی اداری، پیش‌روی دانشجویان سخن می‌گویند.

۱-۵) تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات دانشگاه

امروزه در همه زمینه‌های دانش بشری پایگاه‌های اطلاعاتی پیوسته وجود دارد و دانشمندان آخرین و روزآمدترین یافته‌ها را از طریق این پایگاه‌های اطلاعاتی به دست می‌آورند. گسترش اینترنت در دهه ۱۹۹۰ تأثیر ویژه‌ای بر دسترسی بسیاری از مردم جهان به منابع اطلاعاتی الکترونیکی داشته است.

ضعف کتابخانه‌ها در رفع نیازهای محققان، کمبود وسایل و تجهیزات نوین اطلاع‌رسانی، پایین بودن حجم سرمایه‌گذاری و اعتبارات پژوهشی و عدم اقبال بخش خصوصی در این زمینه، دولتی بودن نهادهای

پژوهشی و ضعف شدید فرهنگ تعاون و کار جمعی میان پژوهشگران و مراکز تحقیقاتی، از جمله دغدغه‌ها و چالش‌های موجود در حوزه پژوهش است (فضل‌الهی، ۱۳۹۱).

۲) عوامل فرآیندی پایان‌نامه

فرایند: جریان عملیات یک سیستم است که بر روی درون‌داد صورت می‌گیرد و به واسطه آن بر ارزش و سودمندی درون‌داد افزوده می‌شود (علاقبند، ۱۳۹۰). به عبارت دیگر فرآیند در برگیرنده چگونگی انجام کار می‌باشد و عوامل فرآیندی به دست آمده از مرحله کدگذاری محوری به شرح زیر می‌باشد.

۱-۲) انتخاب موضوع پایان‌نامه

دیوئی (۱۹۳۳) در کتاب "چگونه ما فکرمی کنیم" می‌گوید: اولین مرحله تحقیق احساس وجود یک "مشکل" است، به این معنی که پژوهشگر، در کار خویش با "مانع" یا "مشکلی" روبه‌رو گردیده است که در حل آن ابهام یا تردید دارد (کوشا و فشارکی، ۱۳۹۲).

مسئله انتخاب و تنظیم موضوع تحقیق، از آن دست مسائل مهمی است که نیاز به تأکید بیشتر ندارد، چون هیچ نوع فعالیت تحقیقی مثبتی را نمی‌توان صورت داد مگر آنکه موضوع آن، از پیش مشخص و معین گردیده باشد. با توجه به همین ملاحظات است که مسئله انتخاب و تنظیم موضوع پژوهش را باید بدون شتابزدگی و در نهایت تعمق بررسی کرد. باید در نظر داشت که قسمت اعظم وقت مورد نیاز برای انجام تحقیق صرف برنامه‌ریزی مراحل اولیه که عبارت‌اند از: تعیین موضوع پژوهش، انتخاب روش انجام پژوهش و انتخاب روش تجزیه و تحلیل یافته‌ها می‌شود. محقق موظف است که در ابتدای تحقیق، حوزه وسیعی را که مایل است در آن پژوهش کند، مشخص سازد. البته باید گفت که این انتخاب بسته به سلیقه شخص محقق است. اما توصیه می‌شود که محقق حوزه‌ای را انتخاب کند که مورد علاقه‌اش باشد و قصد و کنجکاوی واقعی و عینی را از موضوعی در آن حوزه داشته باشد، در غیر این صورت، او انگیزه کافی برای پژوهش نخواهد داشت و احتمالاً موفقیت شایانی کسب نخواهد کرد (نادری و سیف نراقی، ۱۳۹۲).

۲-۲) تصویب موضوع پایان‌نامه
بعد از انجام مراحل اولیه انتخاب موضوع، اکنون وقت آن رسیده که موضوع پژوهشی در صورت توافق استاد راهنما و دانشجو به تصویب شورای پژوهشی مؤسسه یا دانشگاه برسد. در این مرحله و قبل از آن، استاد راهنما و دانشجو این امکان را دارند که از افراد دیگر تحت عنوان استاد راهنمای دوم و یا استادان مشاور کمک بگیرند. با توجه به تخصصی شدن موضوع‌های پژوهشی، امروزه اغلب دانشگاه‌ها ترجیح می‌دهند که تیم سرپرستی، مشتمل بر استاد و یا استادان راهنما و استادان مشاور، مسؤولیت هدایت یک پایان‌نامه را بر عهده بگیرند. این تیم به ویژه می‌تواند شامل استادان آشنا به روش‌شناسی تحقیق و یا مشاوران آماری نیز گردد.

کلیه مقدمه‌های تحقیق باید در این مرحله مورد توجه قرار گرفته و در پیشنهاد تحقیق به رشته تحریر درآید. بودجه و امکانات لازم، به ویژه امکانات آزمایشگاهی، در صورت لزوم باید در همین مرحله برآورد و درخواست گردد. چرا که پس از تصویب یک طرح پژوهشی، معمولاً تغییرات بعدی به سختی و به ندرت امکان‌پذیر خواهد بود (رضاییان و همکاران، ۱۳۸۵).

۳-۲) مطالعات مختلف در زمینه جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌ها پس از تصویب پایان‌نامه و طی مراحل مقدماتی، دانشجو می‌تواند تحت نظر استاد راهنما و استاد مشاور خود، کار تحقیقاتی خود را شروع نماید. برای این مرحله ممکن است که دانشجو نیازمند آن باشد که برخی از مهارت‌های خود را پرورش داده و یا مهارت‌های جدیدی را بیاموزد. برای نمونه، آشنایی با شیوه‌های خاص تحقیق، جستجوی منابع، ارزشیابی نقادانه، تجزیه و تحلیل‌های آماری، شیوه کار با حیوانات آزمایشگاهی، شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات، فنون مصاحبه، آشنایی با برخی نرم‌افزارها و به ویژه آشنایی با اخلاق پژوهش و نگارش (دودانی، ۲۰۰۸) و موضوع‌هایی از این قبیل می‌توانند بخشی از پیش‌نیازهای انجام پروژه پژوهشی را در برگیرند.

۴-۲) نگارش فصول مختلف پایان‌نامه

۳-۱) ساختار پایان نامه (اصول نگارش و ساختار علمی) پایان‌نامه‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی از چند جهت دارای اهمیت می‌باشند. نخست آنکه پایان‌نامه، در واقع آموزش دانش، مهارت و روش‌شناسی تحقیق برای دانشجویان این دوره‌ها می‌باشد، بنابراین ضرورت دارد که چهارچوبی مناسب و یکنواخت برای ارائه این واحد آموزش پژوهش ارائه گردد. از طرف دیگر، هر پایان‌نامه به عنوان الگویی برای سایر دانشجویان قلمداد می‌گردد که به عنوان مرجع و برای اطلاع از ساختار مرسوم دانشگاه به آن مراجعه می‌کنند. بنابراین وجود پایان‌نامه‌هایی با ساختار مناسب برای راهنمایی در این زمینه احساس می‌شود (جعفری و همکاران، ۱۳۸۲).

فردریک (۲۰۰۸) ساختار اصلی گزارش پژوهش علمی را شامل مواردی از قبیل عنوان، نویسنده (نویسندگان)، چکیده، مقدمه، روش‌شناسی، یافته‌ها، بحث و نتیجه‌گیری، تقدیر و تشکر، منابع و پیوست‌ها می‌داند (نوه ابراهیم و همکاران، ۱۳۹۳). نادری و سیف نراقی (۱۳۹۲) اصول تنظیم و تدوین مطالب در پایان نامه را به صورت زیر ترسیم نموده‌اند:

صفحه عنوان؛ پیشگفتار، تشکر و قدردانی؛ فهرست مطالب؛ فهرست جداول؛ فهرست اشکال؛ فصل اول - طرح تحقیق؛ فصل دوم سابقه موضوع تحقیق؛ فصل سوم روش تحقیق؛ فصل چهارم - یافته‌های تحقیق؛ فصل پنجم - تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق؛ فصل ششم - خلاصه تحقیق و پیشنهادها؛ فصل منابع و مأخذ؛ پیوست. (نادری، سیف نراقی، ۱۳۸۲)

به نظر جان بست گزارش تحقیق اعم از رساله، پایان نامه و یا هر نوع گزارش کوتاه تر معمولاً از یک الگوی استاندارد شده پیروی می‌کند، وی رئوس مطالب زیر را ترتیب متداول عنوان‌ها بیان می‌کند:

الف) بخش اول یا پیشگفتار
ب) سازمان اصلی گزارش
ج) بخش منبع

ساختار یک پایان‌نامه علمی سه بخش دارد آغاز، میانه و پایان. در شکل نهایی ساختار

پس از اجرای پژوهش، زمان نگارش متن اصلی فرا می‌رسد. البته با توجه به اینکه قبلاً پروپوزال و پیشینه پژوهش تدوین شده است، شروع نگارش به معنای شروع از نقطه صفر نیست. بلکه در این مرحله دانشجو باید به سازماندهی و بسط مطالب گردآوری شده بپردازد. در نگارش متن پایان‌نامه باید تمام اصول نگارش علمی که در قسمت بعد به آن اشاره خواهد شد، رعایت شود. متن پایان‌نامه باید روان و عاری از ابهام باشد. بین اجزای متن باید نوعی پیوستگی منطقی دیده شود که تمام اجزای آن را به هم مرتبط سازد. علاوه بر این، متن پایان‌نامه باید یک دست باشد و دانشجو در تمام بخش‌های آن به تعاریف عملیاتی ارائه شده در ابتدای پایان‌نامه وفادار بماند.

۵-۲) فرآیند دفاع از پایان‌نامه

در اغلب دانشگاه‌های دنیا دانشجویان دوره دکتری عمومی و تحصیلات تکمیلی موظف هستند، پس از اتمام گزارش پایان‌نامه، آن را به دانشگاه تحویل دهند و پس از تعیین داور یا داوران پایان‌نامه در جلسه‌ای رسمی حضور یابند و ضمن ارائه گزارشی شفاهی از کار خود، به پرسش‌های داوران و پرسش‌های احتمالی سایر حاضران پاسخ دهند (منصوریان، ۱۳۸۹). در جلسه دفاع مهارت‌های سخنرانی دانشجو نقشی اساسی دارد، زیرا او ناچار است روایتی صادقانه از ماه‌ها تلاش خود را در زمانی کوتاه که معمولاً بین سی تا چهل و پنج دقیقه پیش‌بینی می‌شود، ارائه کند. بدیهی است که در زمان اندکی که برای ارائه در نظر گرفته می‌شود، باید به مهمترین نکات اشاره شود، در غیر این صورت حاضران در جلسه دفاع نمی‌توانند برداشت درست و دقیقی از فرآیند پژوهش به دست آورند.

۳) مؤلفه‌های مربوط به خروجی پایان‌نامه

برونداد: چیزهایی است که یک سیستم به محیط خود یا سیستم‌های مجاور خود صادر می‌کند یا آنچه که یک سیستم با هدف قبلی (طبق انتظار) و یا اتفاقی (غیر منتظره) تولید می‌کند (فضل‌الهی، ۱۳۹۱) در زیر به مقوله‌های به‌دست آمده از مفاهیم اصلی می‌پردازیم.

ارائه ایده ها و طرح های جدید برای کارهای آینده، رعایت استاندارد های لازم در نگارش پایان نامه، قدرت بیان مطالب و پاسخگویی به سوالات در جلسه دفاع، رضایت استاد راهنما از دانشجو و ارائه مقاله اشاره کرد.

۳-۳) چاپ مقاله یا کتاب از پایان نامه ای که با احساس مسؤلیت و تلاش گروه تحقیقاتی مذکور و به روش علمی تهیه، تدوین و ارزیابی شود، ارائه حداقل یک مقاله علمی-پژوهشی دور از انتظار نیست.

متاسفانه پایان نامه های بسیاری که توسط دانشجویان مقاطع مختلف و به راهنمایی اساتید انجام شده اند فقط در کتابخانه ها باقی مانده و هیچ گاه انتشار نیافته اند و دیگر محققین از نتایج آن مطلع نشده و در اتخاذ تصمیمات نیز جایی ندارند (برقی و همکاران، ۱۳۹۰)

۳-۴) تجاری سازی یافته های تحقیقاتی، تولید دانش، اختراع

دانشگاهها به عنوان مراکز و مراجع مصرف کننده و تولید کننده اطلاعات در صف اول شاخص های توسعه اطلاعاتی در جوامع دانایی محور خواهند بود. یعنی دانشگاه با توجه به حضور فراگیران متعدد در حوزه های مختلف علوم و با وجود مدرسین و اساتید می تواند جایگاه بسیار مهمی در فرآیند دریافت اطلاعات ایفا نمایند، بدینگونه که از طرق مختلف و با توجه به استاندارد ها و نیازسنجی های موجود اطلاعات دریافت شده را مورد پردازش و تحلیل های آکادمیک قرار داده و در یک فرآیند مبادلاتی مبتنی بر شیوه های نوین آموزشی و انتقال اطلاعات به دانش پذیران منتقل نمایند (جاودانی، ۱۳۹۳).

۳-۵) مطابقت موضوعات انتخابی با اولویت های دانشگاه و اسناد بالادستی با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه، زمان و انرژی زیادی که صرف فعالیتهای پژوهشی می شود، شناخت شرایط اثرگذار در گرایشهای موضوعی تحقیقات یک حوزه علمی و اینکه چه عواملی

یک پایان نامه می تواند دارای مطالب زیر باشد:

آغاز: صفحه عنوان، چکیده، تشکر و قدر دانی، فهرست محتوا، فهرست شکلها، فهرست جداول، فهرست پیوست ها، فهرست اصطلاحات، کلیات و مبانی نظری پژوهش؛

میان: روش پژوهش و ابزار اندازه گیری و رویه های اجرایی، تجزیه و تحلیل آماری و نتایج پایان: بحث و نتیجه گیری و پیشنهادها، منابع یا کتابشناسی، فهرست لغات، پیوست ها.

ممکن است تمام این قسمتها در یک پایان نامه وجود نداشته باشد اما این طرح یک ساختار اصلی را فراهم می کند که دانشجویان می توانند براساس آن برنامه ریزی کنند (فیضی و گرامی پور، ۱۳۸۹).

۳-۲) نمره کسب شده توسط دانشجو در جلسه دفاع

از آنجائیکه صورت جلسه دفاع پایان نامه، به امضای اعضاء گروه تحقیقاتی خواهد رسید، کیفیت و کمیت کار، بیانگر نقش، مسؤلیت، تعهد و مؤید تلاش علمی کلیه اعضای تحقیقاتی است (امامی میبدی، ۲۰۰۸).

کلیه دانشگاه ها اعم از دانشگاههای وزارت علوم یا دانشگاههای وابسته به وزارت بهداشت و آموزش پزشکی غالباً فرم ها و دستورالعمل های مشخصی برای ارزیابی پایان نامه های دانشجویان دارند که برپایه آیین نامه های شورای عالی برنامه ریزی تهیه و در اختیار داوران قرار داده می شود تا براساس آن نمره پایان نامه توسط داوران ثبت گردد.

از مطالعه دستورالعمل ها و آیین نامه های داخلی و فرم های ارزیابی داوران در دانشگاهها (فرم های ارزیابی داوران دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، فساودانشگاه اراک، ۱۳۹۵) چنین برداشت می شود از جمله عوامل و معیارهایی که معمولاً داوران در دادن نمره به پایان نامه در نظر می گیرند می توان به اهمیت علمی موضوع و ایجاد نوآوری، کیفیت تدوین فصول مختلف پایان نامه، نتیجه گیری مناسب از یافته ها،

در اینکه هدف پایان‌نامه چیست، نظریه‌های مختلفی ابراز شده است. برخی آن را شایستگی پژوهشی (Research competence) و عده ای آن را صرفاً یک کار پژوهشی و تحقیقی (Scholarly work) و بعضی آن را ارتقای سطح دانش (Contribution to knowledge) می‌دانند (میزانی و همکاران، ۱۳۹۰).

آنچه مهم است این است که پایان‌نامه یا رساله پژوهشی همه این نظرات را شامل می‌شود، به این دلیل که در نوع خود کار پژوهشی و تحقیقی کاملی است زیرا تمام مراحل آن با روش علمی صورت می‌گیرد، همچنین با دستاوردهای جدیدی که در هر پایان‌نامه حاصل می‌شود دانش بشری گامی پیش‌تر می‌رود (نوه ابراهیم و همکاران، ۱۳۹۳).

طبق نظرات ارایه شده و مقولات استخراج گردیده از پژوهش هدف نهایی از ارایه واحدهای درسی دوره دکتری رشته‌های پزشکی نیز، تربیت افرادی است که توانایی بهره‌گیری از اطلاعات موجود، منظم کردن آنها، تجزیه و تحلیل، نتیجه‌گیری و در نهایت اتخاذ تصمیم مناسب و ارایه طرح درمان یا مشاوره مبتنی بر شواهد را داشته باشند و همزمان ذهن پویای خود را در عرصه پژوهش فعال نگاه دارند. این چنین تفکر نظام‌مندی، نه تنها به اطلاعات علمی نیاز دارد، بلکه بیش از آن زاینده بنیادی شدن و تثبیت جدیدترین ساختارهای پذیرفته شده آموزشی و پژوهشی در ذهن دانشجویان است که مرکز ثقل و هسته اصلی هر نظام آموزش عالی را تشکیل می‌دهند. شاید به جرات بتوان گفت که اصلی‌ترین بستر پژوهش در بعد دانشجویی نگارش پایان‌نامه است (رادافشار و همکاران، ۱۳۸۹). پس نگاه سیستمی به پایان‌نامه به طریقی که بتوان نقش تک تک عناصر را در آن لحاظ کرد لازم و ضروری به نظر می‌رسد. نگرش سیستمی (Systems Approach) را با هر هدف و در هر کجا که به کار گیریم، از پدیده‌ها در کلیتی نظام مند با ارتباطات متقابل عوامل و اجزای تشکیل دهنده، به همراه محیط پیرامونی و بازخوردهای آن صحبت به

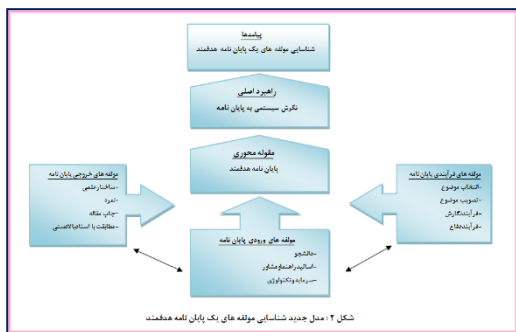
سمت و سوی این گرایش‌ها را مشخص می‌کنند اهمیت می‌یابد (افقهی و باقری، ۲۰۰۹). بنابراین مسأله تحقیق همواره در دانشگاه‌ها یکی از ارکان بنیادین بوده است. به منظور ارتقای سطح آموزش عالی در کشور یکی از راهبردها و سیاست‌های ارتقای کیفیت و نیز کارایی و اثر بخشی آموزش عالی، هماهنگ ساختن برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها با نیاز جامعه و بازار کار است. (طایی، ۱۳۸۲).

یکی از چالش‌های دانشگاه‌ها، تکرار موضوعات تحقیق در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی است، با آنکه مسائل و موضوعاتی که قبلاً بررسی و قطعیت آنها اعلام شده است، نیاز به تکرار تحقیقات ندارند. این قبیل تکرارها و موازی کاری‌ها سبب شده است تا روح نوآوری و خلاقیت در پایان‌نامه‌های دانشجویی کمرنگ شود و اینگونه تحقیقات کمتر شکل کاربردی به خود بگیرند.

بحث

در این پژوهش مقوله پایان‌نامه هدفمند به عنوان مقوله هسته‌ای انتخاب شد. بر این اساس تمامی مقولات دیگر را به نوعی می‌توان زیر این مقوله قرار داد و در ارتباط با این مقوله فرض کرد.

بر اساس نظریه داده بنیاد با استفاده از رویکرد نظام دار که در بر گیرنده شرایط، فرآیندها، تعاملات و پیامد می‌باشد نسبت به ارائه نظریه زمینه‌ای اقدام شد. بر این اساس، مقوله عمده، مؤلفه‌های فرآیندی و خروجی پایان‌نامه به عنوان شرایط علی بر مقوله هسته‌ای (پایان‌نامه هدفمند) تأثیر گذاشته است. مؤلفه‌های ورودی پایان‌نامه نیز به عنوان عوامل زمینه‌ای که متأثر از شرایط علی است بر روی مقوله هسته‌ای اثر می‌گذارد همچنین تعدادی از مؤلفه‌های ورودی و فرآیندی که از شرایط علی متأثر می‌گردد بر روی مقوله محوری تأثیر می‌گذارد که این شرایط سه بعدی در تعامل و کنش متقابل با هم موجب نگرش سیستمی به پایان‌نامه می‌شود که پیامد آن شناسایی مؤلفه‌های پایان‌نامه هدفمندی شود.

نمودار ۲: مدل جدید شناسایی مؤلفه های یک پایان نامه هدفمند

بنابراین با نگرش سیستمی به یک پایان نامه و تأثیر متقابل اجزای آن اعم از عوامل ورودی، فرآیندی و خروجی می توان ادعا کرد که یک پایان نامه هدفمند می باشد.

محدودیت و ملاحظات تحقیق

عمده محدودیت تحقیق، استفاده از نظرات جامعه معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی به عنوان خبرگان و صاحب نظران پژوهشی بود در حالی که برای محققان مشخص نبود این افراد از لحاظ حقیقی خبره بودند اند یا از نظر حقوقی، در واقع قرار گرفتن آنان در جایگاه خبره، به دلیل پست و سمت فعلی آنان بوده یا خبرگی آنان دلیل انتصاب ایشان به سمت معاون یا مدیر پژوهشی بوده است؟ همچنین این مطالعه صرفاً در دانشگاه های علوم پزشکی و بر روی پایان نامه های علوم پزشکی انجام شده است. در این مطالعه و تمام مراحل آن نام معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی و وابستگی دانشگاهی آنها محفوظ ماند و نتایج به صورت جمعی گزارش گردید.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نگارندگان بر خود وظیفه می دانند از کلیه معاونان و مدیران پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی کشور که نظرات ارزنده خود را در اختیار گذاشتند، تقدیر و تشکر نمایند. در ضمن از معاونت محترم پژوهش و فناوری دانشگاه علوم پزشکی اردبیل که فرصت مطالعه را مهیا نمودند، قدردانی می گردد.

References

Afghahi A, Bagheri M 2009, Studying the topic process of the studies of

میان می آورد و این ناشی از اتفاق نظری است که درباره تعریف سیستم به شکل اعم وجود دارد که سیستم را مجموعه ای از اجزای مرتبط می داند که در رابطه ای تعریف پذیر، هدف خاصی را دنبال می کند. مطابق این نگرش برای هر موضوع مورد مطالعه به روش سیستمی، حداقل مواردی همچون درون داد (In put)، فرایند (Process)، برون داد (Output)، در ارتباط با هم دیده می شوند.

نتیجه گیری

مدل پارادایمی ارائه شده در این تحقیق همان گونه که در شکل ۲ آمده است در سه بعد ارائه شده اند که شامل: مؤلفه های خروجی که در برگیرنده ساختار علمی پایان نامه، نمره کسب شده توسط دانشجو در جلسه دفاع، چاپ مقاله، یا کتاب، تجاری سازی یافته های تحقیقاتی، تولید دانش، مطابقت موضوعات انتخابی با اولویت های دانشگاه و اسناد بالادستی و عوامل فرآیندی شامل: انتخاب موضوع پایان نامه، تصویب موضوع پایان نامه، مطالعات مختلف در زمینه جمع آوری اطلاعات تجزیه و تحلیل داده ها، نگارش فصول مختلف پایان نامه، فرآیند دفاع از پایان نامه که به در قسمت یافته ها به تفصیل اشاره شد. شرایط هم به مؤلفه های مربوط به ورودی پایان نامه شامل: توانایی های پژوهشی و آموزشی دانشجو، اساتید راهنما و اساتید مشاور، سرمایه و تکنولوژی ارتباطات می پردازد. شرایط زمینه ای هم شامل تعدادی از عوامل ورودی و فرآیندی تحت عنوان مشکلات مربوط به دانشجو، اساتید و سرمایه، امکانات و تکنولوژی، مقررات و آیین نامه های داخلی همچون شرایط مداخله گر، ارائه گردیده است. با مدل جدید ارائه شده توسط پژوهش حاضر پر واضح است تعامل و کنش متقابل کلیه عوامل ذکر شده با هم موجب تهیه یک پایان نامه هدفمند می شود و توجه توأمان به اجزای پایان نامه به عنوان یک سیستم باعث شناسایی مؤلفه های یک پایان نامه هدفمند به عنوان پیامد این چرخه می باشد.

- Theory, 4th Edition, Los Angeles, SAGE Publications.
- Creswell, JW 2012, Qualitative inquiry and research Design: Choosing among five approaches, 3rd Edition, Los Angeles: SAGE Publications.
- Dewey, M 2003, Student's evaluation of research during medical studies, Medical dissertations in Germany, *Med Educ*, Vol. 37, No.3, Pp.278 -280.
- Dodani S, Laporte RE 2008, Ways to strengthen research capacity in developing countries: Effectiveness of a research training workshop in Pakistan, *Public Health*, Vol.122, No.6, Pp.558-578.
- Donald JG, Saroyan A, Denison DB 1995, Graduate student supervision policies and procedures: A case study of issues and factors affecting graduate study, *The Canadian Journal of Higher Education*, Vol. 25, No.3, Pp.71 -92.
- Emami Maybodi A, Kamali P 2008, Actors in writing university thesis, *Journal of Economic Policy*, vol.145: 238-243. [In Persian].
- Fazlollahi, S 2012, inhibiting factors effective in student research, *Islām va Pazhūheshhāye Tarbiyātī*, Vol.4, No.1, Pp.165-184 [in Persian].
- Fayzi T, Gheramipoor, M 2012, Criteria and Standards for Assessing Master Degree Dissertation, *Public management perspective*. Vol.2, No.6, Pp.115-134 [in Persian].
- library and information discipline based on the 1996-2005 citations in ARIST articles in 2002-2006, *Information Studies and Public Libraries*, vol.55: 5-24[in Persian].
- Alaghband, A 2010, Educational Administration Preparations (Sixth Edition) Ravan Publications [in Persian].
- Bahadori L, Baniaghbal, N 2014, Adaptation of descriptors and keywords of medical thesis of Tehran University of Medical Science to Persian Medical Thesaurus and Medical Subject Headings, *Journal of Epistemology*, Vol. 7, No.24, Pp.53 - 68.[in Persian]
- Behimehr S, Riyahiniya N, Mansoorian Y 2015, The problems of dissertation writing process, according to Library and information science students` viewpoint, *Information Studies and Public Libraries*, Vol. 48, No.2, Pp.39 -59[in Persian].
- Borghei A, Qorbani M, Khoshbin-Khoshnazar AR 2011, Estatus of knowledge thesis resulted from medical students dissertation fulfilled at Gorgan Medical School, *J Gorgan Uni Med Sci*.Vol. 13, No.2, Pp.100 -106. [In Persian]
- Cohen L, Manion L, Morrison K 2011, Research Methods in Education, 7TH Edition, Routledge.
- Corbin J, Strauss A 2014, Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded

Univ Med SciJ, Vol. 8, No.1, Pp.10 - 18. [In Persian]

Kolahi, AA 2003, Summary final report research project to compare the quality of theses period of medical doctors and medical universities, Tehran, Research Department, Ministry of Health and Medical Education.[in Persian]

Koosha S, Fesharaki, M 2014, Research Methodology in medical sciences, Publishers atminan Tehran-Iran

Loghmanniya M, Khamesan A, Ayati, et al 2013, A Study on the identification of components of national identity in curriculum based on grounded, *Journal of educational innovations*, Vol. 10, No.40, Pp.33 - 56.[in Persian]

Lundgren SM, Halvarsoon, M 2009, Students, Expectations, Concerns and comprehension when writing theses as part of their education, *Nurse education today*, Vol. 29, No.5, Pp.527 -532.

Mansoorian, Y 2011, Hundred Points in Thesis Writing, Book of the Month of Information, Communication and Knowledge Science "Generalities" 78-93 [in Persian].

Mizani M, Khabiri M, Sajadi SN 2012, Studying the abilities of MA/MS students and quality of guidance of professors in thesis writing, studying and planning in higher education, Vol.17, No.3, Pp.111-134 [in Persian].

Mirsamadi M, Chehreei A, Bagherzade AH 1999, Theses of graduate medical

Hadjinicola GC, Soteriou, AC 2006, Factors affecting research productivity of production and operation management groups: An empirical study, *Journal of Applied Mathematics and Decision Sciences*, vol.10:1-16.

Hooman, HA 2006, Hand book of Qualitative Research, Tehran, Samt publisher [in Persian].

Jafari F, Tabibian F, Fatemi T 2003, Structure and Characteristics of Postgraduate Dissertations of Isfahan University of Medical Sciences (1989-1999), *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.3, No.1, Pp.12-22 [in Persian].

Javdani, H 2015, Designing a model of policy research for Iranian higher education system, *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, Vol.21, No.2, Pp.81-104 [in Persian].

Karimyan Z, Sabagian Z, Salehsedghpoor B 2013, Studying the barriers and challenges of research and science production in universities of medical sciences, *Iranian Higher Education*, Vol. 3, No.4, Pp.6 -25[in Persian].

Khademi A, Tavangar A, Hossein Pour K, 2010, Quality of dissertations of Isfahan Faculty of Dentistry during 2005-2009, *Journal of Isfahan Dental School*.Vol. 7, No.5, Pp.785 -790. [in Persian]

Khalili M, Fallah R 2004, Evaluation of dentistry graduate theses in Qazvin University of Medical Sciences, *Qazvin*

- Raoofi, MH 2003, Public administration and education, Iran, Mashhad, Ravanmehr.
- Regojo Zapata O, Lamata Hernandez F, Sanchez Zalabardo JM, et al 2004, Quality analysis of the statistical used resources (material and methods section) in thesis projects of a university department, *Actas Urol Esp*. Vol. 28, No.8, Pp.581 -587.
- Rezaeian M, Salem Z, Dehghan S, et al 2012, Critical evaluation of the student's thesis, School of Medicine, Rafsanjan, *Journal of Medical Education Development Center*, Vol.2, No.2, Pp.72-79 [in Persian].
- Rezakhani Moghadam H, Shojaeizadeh D, Nabiolahi A, et al 2011, The content analysis of theses in the field of health education in Tehran University of Medical Sciences, Tarbiat Modares University and Iran University of Medical Sciences during 1970-2010, *payavard*, Vol. 5, No.1, Pp.80 -90.[in Persian]
- Seyadin SM, Babalhavayaji F 2010, Analyzing the contents of library and information MA/MS theses of Islamic Azad University including North Tehran, Tehran Sciences and Research, Ahvaz and Hamedan Sciences and Research branches in 1993-2007, *Journal of Research and Information and public libraries*, 56:95-128[in Persian].
- Siemens DR, Punnen S, Wong J, et al 2010, A survey on the attitudes towards research in Medical School, *BMC Med Educ*, vol.10, no. 4.
- course in the first semester of 1999 university of medical sciences and health services in terms of scientific principles of writing, *Iran Univ Med Sci J*, Vol. 9, No.32, Pp.741 -750.[in Persian]
- Mohammadpoor B, Rahimyan H, Abbaspoor A, et al 2014, Recognition of the challenges facing commercialization of training management studies by presenting grounded theory, *Quarterly Journal of New Approaches in Educational Administration*, Vol. 3, No.11, Pp.1 -26.[in Persian]
- Naderi A, Seifnaraghi, M 2014, Research methods and its evaluation in human sciences, Arasbaran, Tehran, Iran.
- Naveh Abraham A, Mansoorian Y, Rahimi S 2014, An Evaluation of the Quality of Dissertations in Educational Administration to Improve University Learning, *Journal of management futures research*, Vol.25, No.100, Pp.1-12 [in Persian].
- Nieminen P, Sipilä K, Takkinen HM, et al 2007, Medical theses as part of the scientific training in basic medical and dental education: experiences from Finland, *BMC Med Edu*, vol. 7, no.51.
- Radafshar G, Sobhani A, Sadegh F 2010, Survey the Attitudes towards Thesis Writing Process among Students of Guilan University of Medical Sciences, *Journal of Guilan University of medical Sciences*, Vol.19, No.74, Pp.86-97 [in Persian].

Williams, HA 2003, A mediated hierarchical regression analysis of factors related to research productivity of human resource education and workforce development postsecondary faculty, PhD Dissertation, school of human resource education and workforce development, department of vocational education, Louisiana State University.

Yamanidoozi M, Mozafari, A 2009, Studying the factors affecting the research experiences of post graduate students of Shahid Beheshti University, *Research in Clinical Psychology and Counselings*, Vol. 10, No.1, Pp.83 - 100. [In Persian]

Ardabil University of Medical Sciences, (2016) Available at link:<http://www.arums.ac.ir/medicine/faq/page/59>

Research and Technology University of Medical Sciences Fasa, 2016, Available at link: <http://research.fums.ac.ir>

University of Arak (2016) Available at link: <http://gsa.araku.ac.ir/pages>

Tayie, H 2003, Recognition and prediction of the country humanresources, Higher Education Research and planning Institute, Tehran [in Persian].

Vahid Dastjerdi E, Badiie M, Namdari M, et al 2012, Accuracy of the Methodology Section of Graduate and Post-Graduate Theses in Shahid Beheshti Medical University, School of Dentistry from March 2009 to October 2011, *J Dent Sch*. Vol.30, No.1, Pp.65-75.[in Persian]

Wichian SN, Wongwanich S, Bowarnkitiwong S 2009, Factors Affecting Research productivity of Faculty Members in Government Universities: Lisrel and Neural Network Analysis, *Kasesart J (Soc. Sci)*.vol.30, pp.67-78.

Identification of the Components of a Purposive Thesis in the Country's Universities of Medical Sciences Based on Grounded Theory

Adel Zahed-Babelan¹

Mahdi Moenikia²

Abbas Nagizadeh-Bagi³

Moggan KhanBabaZadeh-Ghadim*⁴

¹: Educational Administration, Associate Professor of Educational Sciences group, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabili, Iran.

²: Distance Learning, Assistant Professor of Educational Sciences group, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Mohaghegh Ardabili University, Ardabili, Iran

³: Sport Managment, Associate Professor of Basic Sciences group, Medical Faculty Medical Sciences University of Ardabil, Ardabili, Iran

⁴: PhD Student in Educational Administration, Mohaghegh Ardabili University, Employed in the management of academic affairs and graduate studies in Medical Sciences University of Ardabil, Iran.

Abstract: These are valuable sources of information. They play a crucial role in the body of knowledge. A large amount considerable energy and time of faculty members of universities are spent on them every year. This research aimed at identifying the components of a purposive thesis in the country's universities of medical sciences.

This research, which was conducted using grounded theory method. The statistical population consists of 60 individuals including all the deputies and directors of the country's universities of medical sciences. Data of 38 individuals using purposive method. Therefore, 38 individuals were saturated as the research participants. The data were collected using an open-ended questionnaire. Non-participating experts' revision method was used for achieving reliability and validity of the data and the data were analyzed using the method of content analysis.

Two-hundred and four codes were obtained by the analysis of responses, which were then placed in 53 IDs (concepts). The IDs were placed within 23 basic concepts and three major concepts (input components of thesis, process components of thesis, and output components of thesis) were extracted from them. The purposive thesis was selected as the core category after combining and analyzing the primary concepts and categories. Finally, some strategies were formulated as per the systematic approach of grounded theory with respect to the causal conditions, underlying conditions, and confounding conditions and the final model was presented based on that.

It is possible to achieve purposive theses in the universities of medical sciences while considering a systematic attitude toward thesis factors into consideration

Keywords: Thesis, Medical sciences, Grounded theory, Systematic approach, Targeting.

*Corresponding author: PhD Student in Educational Administration, Mohaghegh Ardabili University, Employed in the management of academic affairs and graduate studies in Medical Sciences University of Ardabil, Iran.

Email: m.khanbabazade@arums.ac.ir